

Digitala verktyg och barns litteracitet i förskolan

-en vetenskaplig essä om digitalisering i förskolan och pedagogens kompetens

Av: Adrineh Moradi Masihi

Handledare: Gustav Strandberg

Södertörns högskola | Interkulturell lärarutbildning mot förskola, erfarenhetsbaserad

Kandidatuppsats 15 hp

Ämne | Självständigt vetenskapligt arbete höstterminen 2020

Utbildningsvetenskap C, förskola erfarenhetsbaserad

Titel: Digital tools and childrens literacy in preschool

Author: Adrineh Moradi Masihi

Supervisor: Gustav Strandberg

Autumn 2020

Abstract

The purpose of this study is to investigate the preschool teachers' understanding of digital competence in preschool and their use of it to create learning situations for children in the form of increased opportunities for literacy.

Digitalization has been given a lot of space in the latest revised curriculum of the preschool (2018).

This has made digital competence a prerequisite for the pedagogical task in preschool. I want to highlight the opportunities and risks that digitalisation in preschool activities could entail in the form of, on the one hand increased accessibility and participation, on the other hand increased stress and reduced equivalence. It is about democracy as all children should have the opportunity to develop their learning about handling digital tools in everyday life in order to be able to participate in societal issues. Digital competence is a necessity in today's society, both adults and children come into contact with the digital in society in our everyday lives. Developments in ICT (Information and communication technology) take place at a furious pace, this will affect children's working lives in the future. The preschool teachers digital competence has a significant impact on an equivalent teaching in the preschool. The starting point for the essay is my experiences of professional life. I will present the wording of the governing document on digitization in general and the meaning of the teacher assignment.

I will investigate various strands of research on digitization in preschool and investigate the connection between literacy and multimodality. Finally I will examine the teacher's competence development. We adults need new knowledge and skills to guide the children in their development. Finally I will discuss the duties of the academic leader of the preschool when it comes to the implementation of digital tools in the preschool.

Key Worlds

Digitization, literacy, multimodality, competence development.

Adrineh Moradi Masihi

Titel: Digitala verktyg och barns litteracitet i förskolan

Författare: Adrineh Moradi Masihi

Handledare: Gustav Strandberg

Hösten 2020

Sammanfattning

Denna studie syftar till att undersöka förskollärares uppfattning av digitala kompetens i förskolan, samt förskollärares användning av dem för att skapa läs- och skriv situationer för barnen. Digitalisering har fått stort utrymme i förskolans reviderade läroplan (2018).

Den snabba utvecklingen av det digitala i samhället avspeglar sig på förskolan i vårt pedagogiska uppdrag, att forma barnen till framtida medborgare som kan hantera teknik samt samarbeta med andra människor i framtida yrkeslivet.

Utgångspunkten för essän är mina egna upplevelser av mitt yrkesliv, jag vill ge läsaren en ärlig bild för att synliggöra den komplexitet som den innebär.

Digitalisering medför både möjligheter och utmaningar i förskolans kontext. Pedagoger reagerar på olika sätt inför förändringar, ökade krav medför stress hos pedagoger i digitaliseringsarbetet.

Jag kommer att börja med att presentera styrdokumentens, formuleringar om digitalisering generellt och läraruppdragets innebörd. Hur ser läroplan för förskolan på digitalisering i förskolan? Jag kommer att undersöka vad forskningen säger om digitalisering i förskolan för att belysa både risker och möjligheter som studier har visat. Jag kommer ta upp och diskutera vad begreppet litteracitet innebär, samt analysera samband med multimodalitet som är ett teoretiskt synsätt, och hur multimodala verktyg kan underlätta arbetet med litteracitet i undervisningssituationer i förskolan. Till slut kommer jag att undersöka förskollärares kompetensutveckling. Vi vuxna behöver nya kunskaper och färdigheter för att lära oss navigera och vägleda barnen i sin utveckling och lärande. Jag kommer även att diskutera rektorns roll i detta förändringsarbete.

Nyckelbegrepp

Digitalisering, litteracitet, multimodalitet, kompetens utveckling

Innehållsförteckning:

Abstract.....	
Key Words.....	
Sammanfattning.....	
Nyckelbegrepp.....	
1. Gestaltning.....	1.
1.1 Ökade krav på pedagoger i förskolan.....	2.
1.2 Föräldrars oro om skärmtider.....	3.
1.3 Frustration.....	4.
2 Syfte och frågeställningar.....	5.
3. Metod.....	6.
4. Etiska övervägande.....	7.
5. Reflektion.....	7.
5.1 Vad säger styrdokumentet?.....	8.
5.2 Vad säger forskningen om digitalisering i utbildningen?.....	9.
5.3 Fördelar och nackdelar med digitalisering.....	11.
5.4 Vad är litteracitet?.....	15.
5.5 Litteracitet och multimodalitet i förskolan.....	17.
5.6 Digital kompetens.....	21.
6.Slutord.....	24.
7.Referenslista.....	27.

1. Gestaltning

1.1 Ökade krav på pedagoger i förskolan

Det är måndag morgon och en ny arbetsvecka breder ut sig framför mig. Det är soligt ute och genom fönstret lyser en svag höstsol, jag känner mig pigg och utvilad efter helgen. Det är tidigt på morgonen och jag börjar först av mina kollegor på avdelningen. Jag hör mjuka barnröster från kapprummet, jag går fram för att hälsa barnen och föräldrarna välkomna och sedan vinkar vi hejdå till föräldrarna. Barnen springer in till avdelningen och vill genast göra pärlplattor, jag tar fram de nya pärlorna som vi fick i fredags och lägger hela burken på bordet. Barnen jublar av glädje när de ser de nya pärlorna. Under tiden håller jag Tindra i handen som är ledsen och vill vara med sin mamma. Barnen beundrar de nya pärlorna, de sätter sig ner vid det runda bordet i ateljén och börjar genast sortera pärlorna efter färger. Under tiden sitter jag med Tindra i knät och försöker att trösta henne, barnen sätter igång med att lägga pärlplattor. Efter en liten stund är några pärlplattor med olika mönster redan färdiga. Jag märker att Tindra har glömt sin mamma och leker med några gosedjur i soffan. Båda mina kollegor Eva och Lisa kommer in till avdelningen. Eva har dukat upp inför frukosten och ropar ”Hej alla barnen frukosten är serverad varsågod”.

Efter frukosten står jag vid diskbänken och stryker några pärlplattor när förskolechefen Lena kommer in till avdelningen och söker efter Lisa. Lisa är förskollärare och avdelningsansvarig, Lena pratar med Lisa en liten stund och ger henne en låda innan hon går. Lisa lämnar lådan på diskbänken sedan tittar hon på mig och säger, ”Det här en lärplatta, varje avdelning har fått en egen och det här är inloggnings uppgifterna” hon pekar på en liten post-it lapp som sitter på lådan.” Vi kommer att jobba med digitala verktyg snart, kommunen har gjort stora satsningar”, tillägger hon. Då hörs några barn från byggrummet, Lisa vänder sig och går till byggrummet för att se vad som pågår där bland barnen. Jag får många olika tankar medan jag stryker barnens pärlplattor, vad innebär det för oss pedagoger? Ska vi börja jobba med lärplattor i förskolan? Men hur kan jag erbjuda barnen en bra undervisning när jag själv inte kan behärska det? Visst har jag gått på några datakurser genom åren och kan hantera dokument, men hur ska vi erbjuda digital undervisning till yngre barn i förskolan? Jag är både nyfiken och frustrerad, jag försöker hitta några bra svar i mina tankar.

Plötsligt hör jag Eva min andra kollega som också har hört om lärplattan. ”Räcker det inte med skärmtid hemma för barnen, kan de inte bara leka på förskolan”.

Jag förstår Evas oro då hon närmar sig pensionsåldern och har jobbat många år som barnskötare i förskolan. Eva är inte van vid den digitala världen. Detta oroar henne då hon tänker att hon ska behöva lära sig ny teknik. Eva är tyst en liten stund och sedan säger hon ”Barnen kan redan, de flesta har Tv-spel, surfplattor och mobiltelefoner”.

Det är onsdag kväll och vi har arbetsplatsträff. Förskolechefen öppnar mötet genom att hälsa alla välkomna och delar ut dagordningen. Högst upp på dagordningen står digitalisering. Lena förklarar för oss pedagoger att vår kommun har gjort stora satsningar på digitalisering i alla förskolor och skolor för att skapa ökad samsyn och ett gemensamt förhållningssätt i kommunens förskolor. Målet är att de digitala verktygen ska bli en naturlig del i vardagen och för att göra undervisningen mer tillgänglig för alla barn. Jag sjunker i mina tankar, jag är positiv till digitalisering när det kommer till barnen, men hur blir det med oss pedagoger som inte har mycket kunskap om teknik och den digitala världen. Då tänker jag att nu är ett bra tillfälle att ställa frågan till ledningen då jag är säker på att många av oss undrar men inte vågar att fråga chefen, kanske för att de inte vill göra bort sig.

Jag räcker upp handen och berättar för Lena att det är väldigt positivt att kommunen har satsat på barnen och digitalisering och att jag förstår att vi måste erbjuda digital undervisning i förskolan enligt den nya läroplanen. Vidare frågar jag henne hur kommunen tänkt kring kompetensutveckling, det är många pedagoger bland oss som inte är vana vid teknik. Hon tycker att det är en jätte bra fråga och säger sedan ”Jag tror många av er undrar kring det”. Först och främst kommer vi att få hjälp av våra kollegor som har mer kunskap och är vana vid digitala verktyg. Meningen är att genom kollegialt lärande kunna få en uppfattning om hur vi ska hantera teknik, exempelvis användning av olika pedagogiska appar som kommunen har valt för oss, mikroskopsägg, interaktivtavlan och etcetera.” Därför vill jag bjuda in Liselott, en av våra kollegor, för att förklara och visa för oss hur man kan jobba med några pedagogiska appar”. Liselott kommer fram och börjar trycka på skärmen på en surfplatta och samtidigt förklarar hon hur allting hänger ihop med olika språk och matematikappar. Det låter så enkelt när hon förklarar tänker jag medan jag lyssnar på Liselott. Mot slutet av mötet säger Lena att vi ska börja använda våra nya surfplattor och ge varandra tid och möjlighet att öva. Jag upplever en viss frustration, hur ska vi hinna med det när tiden knappt räcker till det aktiviteter som vi redan har på gång?

* * * *

1:2 Föräldrars oro om skärmtider

Det är höstens föräldramöte, först presenterar vi arbetslaget och verksamheten som är planerad för undervisning under höstterminen. Sedan presenterar vi de digitala verktygen och användningen av surfplattor i förskolan. Jag ser att Kajsa, Lukas mamma ändrar sitt ansiktsuttryck, hennes kroppsspråk visar missnöje, hon sitter väldigt obekvämt på sin stol genom att vrida och vända på sig. Medan jag förklarar om olika pedagogiska appar att det är ett komplement till andra pedagogiska arbeten, ställer hon många frågor om skärmtider. Hur många minuter om dagen och hur ofta i veckan kommer barnen att använda surfplattor. Kajsas oro smittar av sig på många andra föräldrar och de flesta uttrycker oro över att barnen sitter mycket vid surfplatta och dator. Kajsa undrar om hur det kommer att påverka barnens lek och rörelse i förskolan. Jag försöker att dämpa föräldrarnas oro genom att förklara att med tanke på barngruppens storlek och en surfplatta per avdelning kommer det inte vara mer än några minuter i veckan. Hela veckan är strukturerad med, projektarbete, experiment, utflykter och andra pedagogiska aktiviteter.

Det finns inte utrymme för mer än en timme i veckan för hela barngruppen. För att förtydliga syftet med digitala verktyg i förskolan berättar jag även att vi kommer att använda surfplattan för att söka fakta samt utveckla barnens språkförmåga genom att använda olika språk appar. Vi vill lära barnen att hantera teknik. Sedan förklarar jag att digitala verktyg egentligen är som alla andra skapande material. Om barnen vill måla behöver de lära sig hur kan de använda pensel, om de vill sjunga måste de lära sig sångtexten, om de vill skapa med lera behöver de veta hur man bearbetar lera. För att använda digitala verktyg behöver barnen lära sig hur teknik fungerar. Jag har en ganska bra relation med våra föräldrar och jag har deras förtroende, med mina förklaringar och resonemang kunde jag lugna ner dem. Efter föräldramötet när jag kom hem reflekterade jag över mig själv och det jag sade till föräldrarna. Tror jag verkligen själv på det som jag sa, är det bara bra med användning av digitala verktyg i förskolan. Vad är den bra för, och vilken funktion fyller den? Hur kommer det att påverka barns lärande? Jag har många frågor och funderingar.

* * * *

1:3 Frustration

Det är onsdag morgon. Jag och Eva har projektarbete tillsammans med tolv barn, vi har planerat att projicera levande miljön på den interaktiva tavlan idag medan barnen bygger. Jag försöker att koppla kablar från datorn till interaktivtavlan och förbereda allt det tekniska innan Eva kommer. Men det krånglar för mig, det här är inte klokt tänker jag när står jag mitt i barngruppen och försöker koppla ihop tekniken. Barnen börjar bli otåliga, några bråkar om byggklossar, Lukas klättrar på hyllorna i byggrummet, ett barn ropar från toaletten: ”Fröken jag är färdig”, jag känner mig stressad. Jag ser Eva som kommer genom hallen mot mig, ”Hej hur går det”, frågar Eva. ”Jag blir galen snart, ingenting fungerar”, säger jag, sedan tillägger jag: ”Varför har vi de här tekniska prylarna som aldrig funkar, antingen finns inget nätverk eller så saknas kablar och annat”. Vi kan inte vänta längre, klockan är mycket och barnen orkar inte vänta heller.” Vi få jobba med bygg och konstruktion idag,” föreslår Eva. ”Vi projicerar nästa gång” tillägger hon sedan för att lugna ner mig. Jag känner mig besviken och misslyckad för att jag inte kunde få till det med tekniken och göra det vi hade planerat. Jag tänker tillbaka på det sista föräldramötet när jag försökte övertyga föräldrarna om digitalisering i förskolan och alla dessa fördelar, och här står jag nu med många utmaningar. Tekniken fungerar inte alla gånger och min kunskap är inte tillräcklig heller.

I ett annat rum sitter min kollega Lisa med Fatima som precis har flyttat till Sverige. Fatima använder väldigt få svenska ord och Lisa hjälper henne att lära sig nya ord med en språkapp. Medan hon lyssnar och härmar nya ord, spelar Lisa in hennes röst. Jag ser glädjen och stoltheten i Fatimas ögon när hon hör sig själv på inspelningen. Fatima utvecklas språkligt varje dag och det gör att hon får bättre kontakt med andra barn och har lättare att integrera sig i barngruppen.

Hanna min andra kollega har skapat en digital kalender med QR-koder som innehåller olika berättelser, sånger, sagor och ramsor. Hanna har hängt den på avdelningen tillgängligt för barnen. Barnen skannar QR-koden fritt med en Ipad och lyssnar på sånger, rim och ramsor både enskilt och tillsammans med en kompis. Barnen hanterar tekniken som vilket annat material som helst.

Egentligen är jag positivt inställd vad gäller användning av digitala verktyg i förskolan men jag tappar lusten denna gång när det inte funkar. Samma dag på min rast sitter jag på den blåa soffan i personalrummet med en kopp nybryggt kaffe i handen och tänker på mitt misslyckande

med tekniken. Runt omkring mig sitter kollegor som jag delar arbetsvardag med, några av de sitter med mobiltelefonen och surfar, spelar eller sms-ar. Hanna som sitter bredvid mig försöker att boka utvecklingssamtal på skolans plattform till sin son. Karin läser förskole tidningens sista utgåva på nätet. Medan höstsolen kittlar mig i ansiktet förundras jag över vilken otrolig genomslagskraft den digitala tekniken haft i vårt samhälle. Vi kan boka resor och köpa recept hemifrån. Det känns som att världen har krympt, men jag kan inte släppa min frustration och stress sedan tidigare idag. Då tänker jag är det bara bra med digitalisering?

Samma eftermiddag när de flesta barn har gått hem sitter jag med tre barn i byggrummet och bygger med Kaplastavar. Mohamed som sitter en bit ifrån mig, ropar på mig och säger ”Titta Adrineh jag har skrivit mitt namn”. Jag vänder mig om och ser att han har byggt bokstaven ”M” med Kaplastavar. Jag blir positivt överraskad för att han aldrig har visat intresse för bokstäver förut. Jag frågar honom ”Vad kan du skriva mer?” han svarar ”Jag kan L, som i lejon och E, som i elefant”. Jag vill krama honom av glädje men jag hejdar mig. Vi pedagoger har vid flera tillfällen försökt att väcka intressen hos Mohamed över att lära sig bokstäver men han tycker inte om att skriva, han använder aldrig penna. Dagen efter sitter jag i sandlådan med Mohamed och bygger sandkakor. Mohamed visar mig att han kan skriva sin första bokstav i sanden med hjälp av en pinne. Jag tänker att Mohamed har hittat en egenstrategi att skriva bokstäver. Jag funderar över om han inte tycker om att skriva med vanlig penna då kan jag erbjuda honom en digital penna och se om det känns lättare för Mohamed att skriva. Efter utevistelsen går vi in och jag tar fram surfplattan och kopplar den på en språkapp till interaktivtavlan, appen handlar om bokstäver. Jag tar fram en digital penna som man kan skriva på interaktivtavlan med och ger den till Mohamed. Han tittar frågande på pennan och sedan på mig, ”Vill du skriva på tavlan?” undrar jag. Han tar pennan och undersöker den för att se hur den fungerar och efter en liten stund skriver han olika bokstäver och ritar. Glädjen är stor både för mig som lyckas koppla tekniken och för Mohamed som kommer i gång med skrivandet med den digitala pennan.

2. Syfte

Denna studie syftar till att undersöka förskollärares uppfattning av digital kompetens i förskolan, samt deras användning av digitala verktyg för att skapa lärande situationer för barnen som syftar till ökade möjligheter till litteracitet. Digitalisering har fått stort utrymme i förskolans senaste reviderade läroplan (2018). Detta har gjort att den digitala kompetensen har blivit till en förutsättning för det pedagogiska uppdraget i förskolan. Jag vill belysa de möjligheter och risker som digitaliseringen i förskolans verksamhet skulle kunna medföra, i form av å ena sidan ökade tillgänglighet och delaktighet och å andra sidan ökad stress och minskad likvärdighet. Det handlar om demokrati då alla barn ska få möjlighet att utveckla sitt lärande om att hantera digitala verktyg i vardagen för att kunna delta i samhällsfrågor. Den digitala kompetensen är en nödvändighet i dagens samhälle, vi vuxna och barn kommer i kontakt med det digitala i samhället i vår vardag. Utvecklingen inom IKT (Informations- och kommunikations teknik) sker i rasande fart, detta kommer att påverka barns arbetsliv i framtiden. Jag vill undersöka hur förskollärares digitala kompetens påverkar för en likvärdig undervisning i förskolan. Användning av digitala verktyg som resurs gör undervisningen mer tillgänglig för barnen, därför behöver vi fundera på hur utbildningen i förskolan kan utvecklas och berikas, hur olika digitala verktyg kan påverka barns utveckling och lärande.

Frågeställningar:

- På vilket sätt kan de digitala verktygen användas för att stärka barns litteracitet i förskolan?
- Hur avgörande är förskollärares kunskap om digitala verktyg för barns lärande i förskolan?

3. Metod

Jag har valt att använda mig av essäskrivande som vetenskaplig metod, utgångspunkten för essän är berättelser ur min egen yrkesvardag. I dialog med relevant litteratur, tidigare forskning och andra kunniga talespersoner reflekterar jag över mitt dilemma. Genom att skriva och läsa om min berättelse har jag fått möjlighet att granska och reflektera över mitt handlande utifrån teorier om praktisk kunskap.

Lotta Alsterdal förklarar i sin text *Essäskrivande som utforskning* hon behandlar essäskrivande som metod, att en vetenskaplig essä präglas av ett processkrivande där min avsikt hela tiden har varit att binda ihop mina egna erfarenheter och berättelser med teorier i kurslitteraturen för att ge essän en så utvecklad form som möjligt. För att kunna se situationer ur andras perspektiv har det varit viktigt att under skrivprocessen diskutera, reflektera och läsa essän med seminariehandledaren och mina kurskamrater för att under hela processen vara en aktiv deltagare med en öppenhet för korrigerande och synpunkter av min text (Alsterdal 2014, s. 49). Alsterdal betonar vikten av reflektion i en skrivande process. Reflektion är ett verktyg som man ska använda sig av där tillbakablickningen på egna erfarenheter lyfts fram i syfte att utvecklas (Alsterdal 2014, s. 55).

Syftet med att skriva i essäform enligt Maria Hammarén beskriver hon i sin bok *Skriva- en metod för reflektion* är att lyfta fram erfarenheter och genom att hämta innehåll ur minnet för att på ett erfarenhetsgrundat vis kunna lösa de dilemman som ens essä belyser. Hammarén menar att genom att tillämpa denna metod kan jag få syn på mig själv och mitt handlande i mina upplevda berättelser för att få bättre förståelse över mitt agerande, och få syn på min subjektivitet i händelsen (Hammarén 2005, s. 17–18). Metoden för den vetenskapliga essän har för mitt eget skrivande möjliggjort en bra kombination av erfarenheter och teorier för att besvara de ställda frågeställningarna.

Litteraturstudien och dispositionen

Jag inleder mina reflektioner med dessa underrubriker: ”Vad säger styrdokumentet” där jag använde mig av Läroplan för förskolan (2018) där målet är att alla barn och elever ska få möjlighet att utveckla en digital kompetens med samma förutsättningar på ett likvärdigt sätt. Det som står i styrdokumentet handlar om digitalisering i förskolan samt om förskolläraernas

uppdrag och rektorns roll i ett förändringsarbete i förskolan. Följande rubrik handlar om ”Vad säger forskningen om digitaliseringen i utbildning” då har jag använt mig av boken ”Digitalisering i förskolan på vetenskapliga grunder” av Kjällander & Riddersporre (2019) som är den huvudsakliga forskningen, det de presenterar här handlar mycket om vikten av digitala läromiljöer som är relevant till min uppsats, Susanne Kjällander skriver även om vikten av förskolläraernas kompetens. Nästa kapitel handlar om ”Fördelar och nackdelar med digitalisering” här användes teorier ur boken ”*Plattan i mattan*” av Kjällander (2008) som beskriver hur digitala verktyg öppnar upp ytterligare en dimension som är användbar för barns utveckling och lärande. Jag har använt mig av Malin Nilsens avhandling (2018) *Barnens och lärarnas aktiviteter med datorplattor och appar i förskolan* här och med hjälp av olika teorier beskriver hon både positiva och negativa effekter som finns kring digitala verktyg, till exempel hur pedagoger och föräldrar upplever barns skärmtider. Följande kapitel ”Vad är litteracitet?” handlar om hur barn närmar sig till litteracitet i förskolan, jag har använt mig mest av Elisabeth Björklunds (2008) avhandling *Att erövra litteracitet små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan* där begreppet litteracitet förtydligades och kopplades till förskolan och pedagogernas arbete vad gäller litteracitetpraktik i förskolan. I följande kapitel ”Litteracitet och multimodalitet i förskolan” används till stor del Kjällanders & Riddersporres (2019) teorier kring samspelet mellan litteracitet och multimodalitet, samt hur vi kan berika barns litteracitet med olika multimodala uttrycksätt. ”Digital kompetens” Kristenssens (2018) var användbara här vid analyserna av kollegialt lärande, det här kapitlet handlar om pedagogernas kunskap och kompetens kring digitala verktyg som kan påverka barns ökad delaktighet, samt implementering av digitala verktyg som en naturlig del i verksamheten.

Det sociokulturella vetenskapsperspektivet kommer att vara uppsatsens stöttepelare, där har jag skrivit om psykologen Lev s. Vygotskijs (1896–1943) teorier som bygger på hur människans samspel med andra i ett socialt sammanhang spelar en avgörande roll för barns utveckling och lärande. Vidare presenterar jag mitt slutord där jag sammanfattar vad jag har lärt mig under denna skrivprocess. Sedan besvarar jag frågeställningen och avslutar uppsatsen med en referenslista.

4. Etiska överväganden

Då denna uppsats inkluderar barn och pedagoger är det en självklarhet för mig som författare att ta hänsyn till den etiska forskningsprincipen under skrivandets gång. Alla namn förutom mitt eget har anonymiserats, detta rekommenderas för att ingen utomstående ska kunna känna igen enskilda individer eller avdelningar på förskolan. Från att jag börjat skriva denna uppsats till att den blir offentlig är det mitt ansvar att skydda barnen och pedagogerna som benämns i denna essä. Jag har även blandat händelserna över tid så att detta inte heller skulle vara ett sätt att kunna identifiera någon ur min uppsats. Allt detta för att följa den etiska forskningsaspekten, enligt *Vetenskapsrådets forskningsetiska principer* som säger att ” personer i största möjliga utsträckning ska skyddas från skador eller kränkningar i samband med att de medverkar i en forskning” (Vetenskapsrådet 2017, s. 12).

5. Reflektion

5.1 Vad säger styrdokumentet?

I detta avsnitt ska jag redogöra för innehållet i läroplanen för förskolan för att tydliggöra förskollärares uppdrag i undervisningen, samt vikten av digital undervisning i förskolan. Jag kommer även att nämna vad styrdokumentet säger om rektorns roll i ett förändringsarbete i förskolan.

Förskolan arbetar med olika styrdokument och riktlinjer och läroplan för förskolan lägger grunden för vårt uppdrag. Den första juli 2019, ersattes förskolans läroplan- 98/16, med förskolans nya läroplan Lpfö-18. Styrdokumentet har ändrats till att alla barn och elever ska få digital kunskap och förståelse för att kunna hantera den digitala påverkan som finns i samhället. Men i styrdokumentet står inga specifika metoder eller principer för undervisningen. Vi behöver fundera på hur utbildning i förskolan kan utvecklas och berikas, hur olika digitala verktyg och arbetssätt kan vara en språngbräda i barnens lärande och vad som krävs av mig som pedagog.

Enligt läroplanen för förskolan (2018) ska förskolan sträva efter att varje barn får möjlighet att utveckla sin förmåga att ”Upptäcka och utforska teknik i vardagen, och förmågan att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika tekniker, material och redskap” (Lpfö 2018, s.14). Detta innebär att alla barn och elever ska få möjlighet att utveckla en digital kompetens med samma förutsättningar och på ett likvärdigt sätt. De ska även ges möjlighet att utveckla ett

kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik. Detta innebär att kritiskt granska källor på information som de får fram, samt ha ett ansvarsfullt förhållningssätt och inte kränka eller mobba någon på sociala medier, samt ta ansvar för det man lägger ut på nätet.

I läroplanen står det även att ”Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande”, samt att ”Förskollärare ska ansvara för det pedagogiska innehållet i undervisningen och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande” (Lpfö 2018, s.7). Läroplanen beskriver hur pedagoger ska förhålla sig till uppdraget samt följa upp, planera, genomföra och kontinuerligt utvärdera verksamheten.

För att utveckla förståelse för hur digitalisering påverkar individen och samhällets utveckling är ett livslångt lärande för mig. För att vi lever i en värld där digitalisering har fått ett stort utrymme i vårt samhälle. När barnen lär sig att hantera teknik samt granska den på ett kritiskt och ansvarsfullt sätt hjälper det dem att komma långt i framtiden i deras yrkesliv. Digital inkludering handlar om individens delaktighet i samhällsfrågor, genom att få en känsla av att man tillhör en gemenskap som finns i den digitala världen.

Enligt Skolinspektionen (2018) har förskolechefer det övergripandeansvaret för att organisera verksamheten och för att skapa förutsättningar för pedagogernas kollegiala lärande (Skolinspektionen 2018). Men jag upplever att vi fick en Ipad i knät utan någon bra förklaring vad vi skulle göra med den eller vad syftet var med den. Jag relaterar rektors ansvar till min berättelse när förskolerektorn kom in till avdelningen och lämnade en Ipad till Lisa, utan att planera ett strukturerat arbetssätt om implementering av digitala verktyg i miljön och utan att ta någon hänsyn till pedagogernas kompetensutveckling. Jag upplever att ett sådant stort förändringsarbete ställer stora krav på mig som pedagog i undervisningsarbetet vilket medför ångest och stress hos mig som pedagog.

Den snabba utvecklingen av det digitala samhället avspeglar sig på förskolan i vårt pedagogiska uppdrag för att forma barnen till framtida medborgare som kan hantera teknik och samspela med andra i yrkeslivet. Eftersom det är ett pedagogiskt uppdrag att implementera och arbeta med digitalisering i förskolan, kommer jag i nästa kapitel vända mig till frågan om vad forskningen säger om digitala lärmiljöer i förskolan.

5.2 Vad säger forskningen om digitalisering i utbildning?

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för forskning kring hur digitala lärmiljöer påverkar barns utveckling och lärande i förskolan, samt hur man förankrar digitala mötesplatser i förskolan. Detta för att se på hur teknik i samspel med barnens lärande visar på goda effekter. Vikten av digitalt lärande belyses och pedagogernas roll genom läroprocessen av digitala verktyg är även något som tas upp.

Digitala lärmiljöer innebär att digitala verktyg ska vara tillgängliga för barnen i undervisningstillfällena, för att barnen ska ha tillgång till det, rummets möblering, regler och normer som styrs i verksamheten ingår i den digitala lärmiljön. Tillgängliga lärmiljöer påverkar barns möjligheter att vara delaktiga i sitt lärande och i den sociala gemenskapen. Genom att lärmiljön är tillgänglig är en förutsättning för barnen att kunna utveckla och inkludera i verksamheten. Enligt specialpedagogiska skolmyndigheten tillgänglighet innebär att verksamheten utvecklar kunskap om förutsättningar för lärande och hur det hänger samman med verksamhetens pedagogiska, sociala och fysiska miljöer (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2020).

Forskarna Susanne Kjällander (2011) och Farzaneh Moinian (2014) har lyft fram vikten av digitala lärmiljöer. De påstår att forskning har visat att digitala lärmiljöer skapar horisontella och likvärdiga relationer mellan barn och vuxna där barn och pedagoger undersöker och forskar tillsammans kring digitala verktyg. Barns digitala lärande har visat sig ha många positiva effekter på deras allmänna lärande genom att de får digitala verktyg som resurser. Digitaliseringseffekten kan då jämföras med en hävstång som möjliggör inkludering och delaktighet för alla barn. Kjällander har en positiv inställning till hur digitala verktyg kan användas i undervisningen. Hon lyfter även att barnen utvecklar mer interaktion genom att använda till exempel surfplattor och att det stimulerar barns möten med varandra. Barnen får möjlighet att bli producenter av digitala teknik och inte bara konsumenter. Barnen lär av varandra och tillsammans utforskar de olika ämnen. Enligt forskarna är det de vuxnas uppgift att bekräfta barnen och att utmana deras intressen. Detta stämmer överens med den svenska förskoledidaktiken, det vill säga att lärande varierar från person till person samt att förskolläraren ska planera undervisningen så att den fungerar för alla barn (Kjällander & Riddersporre 2019, s. 23).

Vad innebär digitalt lärande?

Digitalisering har fått stor betydelse i samhället för både barn och vuxna, och digitala verktyg används för kommunikation och att söka kunskap. De digitala verktygen i förskolan gör det möjligt för barnen att få stöd och utveckla sin lärande och kunskap om användning av digitala verktyg (specialpedagogiska skolmyndigheten 2020).

Enligt Ann Åberg och Hillevi Lenz Taguchi (2005) det handlar om att vuxna uppmärksammar, följer och utmanar barns intresse, detta stämmer överens med den svenska förskoledidaktiken, som har sin utgångspunkt såväl i barnens nyfikenhet och lust att lära (Kjällander & Riddersporre 2019, s.23). Detta kopplar jag till min berättelse med Mohamed, när jag märkte att Mohamed är intresserad av bokstäver kunde jag erbjuda honom digital penna att skriva vilket inte hade funkat tidigare med en vanlig penna.

När barn lär sig att lösa problem i en digital miljö det hjälper barnen att tänka logiskt, detta tankesätt kommer att påverka barnen i deras framtida arbetsliv (ibid). Forskning visar även att pedagogerna har en avgörande roll vad gäller digitalisering i förskolan, Kjällander (2011) understryker exempelvis att digitalisering generellt sett har positiva effekter på barns lärande men att effekterna blir större när de digitala resurserna implementeras på ett genomtänkt sätt i undervisningen, om man redan har teknisk utrustning samt tydliga mål, något som påverkar barns delaktighet. Hon betonar att pedagogernas kunskap och intresse påverkar hur de nyttjar ny teknik och digitala verktyg i verksamheten. Kjällander menar även att förskollärarens osäkerhet kring användning av teknik i sin tur begränsar arbetet med digitala verktyg i förskolans pedagogiska verksamhet. Kjällander påstår att studier har visat att förskollärare är i stort behov av mer kompetens utveckling kring användning av digitala verktyg, detta är för att de på bästa sätt ska kunna bemöta barnen i undervisningssituationer (Kjällander & Riddersporre 2019, s. 23–24).

I digitala lärmiljöer kan vi förstärka och fördjupa barns utforskande genom att bjuda in de till berikande mötesplatser. Genom att skapa stimulerande lärmiljöer och bygga upp med olika inspirerande digitala verktyg kan vi involvera barnen mera i läs- och skrivtillfällen som utvecklar barns lärande. Här vill jag blicka tillbaka på min berättelse där Lisa använder en pedagogisk språkapp på Ipad för att förstärka och berika Fatimas ordförråd. Detta sker på ett

lustfyllt och roligt sätt att Fatima inte var utpekad på något sätt i barngruppen och det var som en lek. Lisas undervisningssituation med Ipad öppnade nya möjligheter för Fatima att lära sig språket och kunna integrera sig i barngruppen. Jag vill även koppla det till Hannas kalender med QR-koder som gjorde att genom kontinuerlig användning av digitala verktyg har det blivit en naturlig del av verksamheten.

Pedagogernas kompetens är med andra ord en viktig faktor som påverkar användandet av digitala verktyg i förskolan. Detta understryker även Alexandersson (2001) som konstaterar att det inte hjälper om det finns digitala verktyg i förskolan om ingen vet hur de kan användas (Bjurulf, 2013 s. 88). Alexandersson menar att det faktum att förskolan har tillgång till digitala redskap inte per automatik leder till något lärande, utan digitala redskap öppnar upp för nya möjligheter till lärande. Med detta blickar jag tillbaka till min berättelse med Mohamed, om jag inte visste användningsområden om den digitala pennan då hade Mohamed gått miste av att fördjupa sin utforskande av bokstäver och att hantera pennan.

Karin Forsling skriver att pedagogernas brist på kunskap skapar digitala klyftor. I och med att pedagoger inte fokuserar på barns lärande blir de digitala verktygen mer av ett slags lekmaterial som barnen använder på egen hand (Forsling 2011, s. 92). Forsling menar även att de kreativa processerna skapas i samspel med barnen och pedagoger, det vill säga i lärande situationer där den traditionella förskoleverksamheten och IKT är i samklang med varandra. Det är när pedagoger inte introduceras ordentligt för nya digitala verktyg som motpoler kan skapas gentemot den traditionella undervisningen. Detta kan kopplas till min första berättelse där min chef endast tillhandahåller oss med surfplattor utan att ge en vidare introduktion om hur dessa ska användas. Om vi pedagoger saknar kunskapen om hur tekniken, i detta fall surfplattorna, ska användas blir det suboptimalt. Detta då jag och pedagogerna på min arbetsplats inte tidigare använt oss av surfplattor vilket försvårade användningen av dem då ett medvetet syfte inte var etablerat bland oss. För att den digitala undervisningen ska ge goda effekter krävs det alltså att pedagoger finns till hands för att uppmuntra barnen till att använda de digitala verktyg som erbjuds på förskolan. Detta då barn inte automatiskt lär sig bättre med hjälp av digitala verktyg, utan att det snarare med hjälp av didaktisk design från förskolelärarnas sida möjliggör ett nytt sätt för barn att läsa och skriva.

Här vill jag blicka tillbaka till min berättelse och Hanna min kollega, eftersom hon behärskar tekniken och har gjort roliga sånger, sagor och rimlekar med QR-koder så undervisningen är tillgänglig och didaktisk för alla barn oavsett individens förmågor och färdigheter får barnen möjlighet att komma i kontakt med läsning- och skrivande på ett lustfyllt sätt.

Här vill jag blicka tillbaka till min sista berättelse med Mohamed och hans skrivande, eftersom jag fanns där med Mohamed och kunde upptäcka hans intresse och styrkor kunde jag göra ett medvetet val av att erbjuda digitalt material som gav goda effekter till Mohamed lärande av bokstäver.

Sammanfattningsvis går det att säga de forskare som jag har nämnt i det här kapitlet överlag är positiva till digitalisering i förskolan. Kjällander & Moinian betonar vikten av att med digitala verktyg kan man skapa mötesplatser där barn lär sig av varandra genom sociala samspel och samarbete. Det sociala klimatet som råder i en barngrupp påverkar barns nyfikenhet, glädje och tillit till sig själv och alla andra runtomkring sig. Kjällander betonar att barns digitala lärande är beroende av att pedagogerna är väl introducerade till de digitala verktyg som ska användas för att effekten av barns digitala lärande ska bli så användbar som möjligt.

Detta relaterar jag till mitt ansvar att skapa ett gott samtals och samspelesklimat som är en av de viktigaste byggstenarna för barns utveckling och lärande i förskolan. Kjällander nämner även att studier har visat att förskollärarna är i behov av mer kompetens utveckling kring användning av digitala verktyg. Detta är för att förskollärarna ska kunna bemöta barnen på bästa sätt i undervisningstillfällena. Frågan om digital kompetens kommer jag även att återkomma till lite senare i uppsatsen.

Åberg och Taguchi nämner att digitalisering påverkar barns logiska tänkande och det gör att de kan lösa problem som uppstår med andra och kunna komma överens med varandra. Detta kommer att ha en positiv effekt på barns framtida yrkesliv, de kommer att kunna leva och jobba lösningsinriktat i framtiden. Forsling och Alexandersson nämner att brist på kunskap om digitala verktyg och deras användningsområden begränsar barns möjligheter till en likvärdig undervisning. Detta skapar ökade digitala klyftor, minskad delaktighet och utanförskap hos barnen i förskolan.

Med detta vänder jag mig till nästa kapitel för att undersöka vad det finns för fördelar och nackdelar med digitaliseringen i förskolan? Vad finns det för synsätt och uppfattningar i samhället vad gäller digitalisering och hur påverkar detta verksamheten i förskolan?

5.3 Fördelar och nackdelar med digitalisering

I det här kapitlet kommer jag att skriva om olika uppfattningar om digitalisering i förskolan både vad gäller dess för- och nackdelar. Syftet med detta är att lyfta fram olika perspektiv av digitalisering på barnens lärande.

Man kan ställa sig frågan om förskolan verkligen behöver använda sig av digitala verktyg?

Ett argument är att det minskar digitala klyftor och förebygger ett utanförskap samt att det ökar barns delaktighet enligt (Kjällander 2008, s. 21). Malin Nilsen skriver i sin avhandling om *Barns och lärares aktiviteter med datorplattor och appar i förskolan* att inom diskursen *teknologi som möjlighet* betraktas de digitala tekniken som en möjlighet för samtliga generationer. Nilsen lyfter att barn, utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande, ses som kreativa sociala individer, som utvecklas och skapar kunskap för att förstå sin omvärld. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan därför barns relation till digitala verktyg analyseras som aktiva och sociala som utvecklas i samspel med andra och skapar mening. De positiva effekterna kring digitala redskap utifrån ett sociokulturellt perspektiv ses som att barn lär sig att samarbeta, kommunicera, umgås med varandra och få utlopp för sin kreativitet (Nilsen 2018, s.19). Studier från tidigt 2000-tal lyfter även fram hur teknik kan öka skolbarnens engagemang och skolresultat (Clements & Sarama, 2002; Naismith et al, 2004; Staudt, 2005). Dessa idéer har många forskare argumenterat för att barn som får använda digitala verktyg i lärandesyfte lär sig lättare och detta ökar barns motivation (Nilsen 2018, s.17–19). Jag vill koppla detta till min sista berättelse med Mohamed att kring den digitala pennan fick jag uppleva ett fint samspel mellan Mohamed och mig som jag har aldrig upplevt förut. Jag hade erbjudit Mohamed många olika material tidigare för att involvera honom till skrivning situationer men hade inte lyckats med, men genom att fånga hans intresse för bokstäver och erbjuda det digitala alternativet blev han mer motiverad att skriva på interaktivtavlan.

Det finns även oro som både föräldrar och förskole pedagoger har flaggat för när barn använder digitala verktyg såsom barns spelberoende, stillasittande, problem med synen eller att de blir utsatta för strålning, samt en oro för minskade sociala interaktion mellan barn. Med

utgångspunkt i Postmans (1982) analyser skriver Nilsen i sin avhandling att inom diskursen *teknologi som risk* ses tekniken som ett hot mot barndomen samt mot barns välmående och utveckling. Den oron som många vuxna hyser för barns användning av teknik kretsar kring barns kognitiva, motoriska och socioemotionella utveckling. De senaste åren pratas det därför ofta om att barns mentala hälsa är hotad. I en metastudie baserad på 173 studier som en opartisk organisation (Common Sens Media, 2018) har gjort, kopplas teknologianvändning till övervikt, sömnsvårigheter, aggressivitet och uppmärksamhetsstörning hos barn i förskole- och skolåldern (Nilsen 2018, s.18).

De två diskurser som Nilsen presenterar här, *teknologi som möjlighet* och *teknologi som risk* målar en generaliserad bild av barns användning av digitalt verktyg, där de olika synsätten i slutändan grundar sig på väldigt olika barnsyner, exempelvis tror man på det kompetenta barnet som kan klara av det mesta eller ses på barn som är utsatta, sårbara och digitalisering är ett hot mot leken. Det finns alltså olika motsättningar i samhället vad gäller användning av digitala verktyg och synen på barn och barndom. Å ena sidan betraktar många samhället som ett *risksamhälle*, som barn är utsatta för. Å andra sidan lyfter många att det har skett en ökad individualisering som stärker barns autonomi (Nilsen 2018, s.21).

Det finns också forskningsstudier, bland annat från Lunds universitet, som har undersökt föräldrars oro för barns skärmtider. Jasmine Livingstone har exempelvis undersökt (2009) detta och hon konstaterar att risker och möjligheter vad gäller barn och internet är sammankopplade med kontextuella och socioekonomiska villkor. Föräldrar från socioekonomiskt starka grupper med hög utbildning är för närvarande föräldrar som reglerar sina barns skärmtider och spenderar tid med sina barn samt kan kontrollera innehållet som barnen spelar på nätet. Föräldrar som däremot kommer från socioekonomiskt utsatta grupper med låg utbildning spenderar inte mycket tid med sina barn och kan inte reglera barns skärmtider och innehåll (Nilsen 2018, s.21).

Detta forskningsresultat påminner mig om det föräldramötet som jag har nämnt i min andra berättelse där en oro om barns skärmtider togs upp. Jag tänker på Kajsa som ställde många frågor om skärmtider på förskolan. Nu i efterhand tänker jag på att Lukas kanske spenderar

många passiva timmar framför skärmen hemma som gjorde att mamman är orolig för hans hälsa och rörelse. Då sätter Kajsa ett stort krav på oss pedagoger och förskolan över att Lukas bör röra på sig mer.

Vi pedagoger på förskolan erbjuder en mer aktiv användning av skärmtid då barnen ses som kreativa producenter när de använder digitala verktyg som faktiskt lär ut någonting. Genom att låta barnen skapa med olika digitala verktyg samarbetar de med varandra och producerar film, bild, ljudinspelning och blir producenter detta påverkar barns lust att lära. Digitala verktyg ger barnen möjlighet och lust att skapa något som hade eventuellt varit omöjligt eller svårt att skapa utan digitala verktyg (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2020).

Här kan det vara till ens fördel att redovisa för föräldrar att skärmtiden på förskolan är mer aktiv och pedagogiskt utformad jämfört med i hemmet där den kanske framförallt är passiv och ofta förekommande i stillandesittande situationer. Skärmtiden hemma kan även endast vara för nöjets syfte eller där en förälder behöver avlastning. Det är därför viktigt att man som pedagog informerar om att de digitala aktiviteterna inte konkurrerar ut de fysiska eller skapande aktiviteterna på förskolan, utan att skärmtiden snarare fungerar som ett komplement för dessa då det även främjar den sociala interaktionen.

Många föräldrar ser risker med för mycket skärmtid, här är det dessutom viktigt att betona den skärmtiden som finns i förskolan är mycket mindre än de möjligtvis tror då det, som sagt inte dominerar i förskolan då pedagoger har i åtanke att barnen redan har mycket skärmtid hemma. För att visa på vaksamhet från pedagogers sida kan det därför vara positivt att vid föräldramöten, likt i min andra berättelse, trycka på de positiva effekterna som skärmtid ger men samtidigt vara ödmjuk i bemötandet av föräldrars oro. Digitala verktyg dominerar inte barnens tid i förskolan, men frågan är hur mycket tid tillbringar barnen framför skärmen hemma. Förskolan och vårdnadshavare ser saker på olika sätt och detta kan väcka olika reaktioner om en och samma aktivitet även hos olika vårdnadshavare. Medan en familj kanske hoppas att deras barn ska få jobba med digitala verktyg så ofta som möjligt i förskolan, eventuellt på grund av att barnet inte har tillgång till digital utrustning hemma. En annan familj som har tillgång till olika digitala utrustningar hemma kan visa oro om skärmtider och barns stillasittande på grund av att barnet spela mycket hemma och spenderar många timmar framför skärmen. Det är ibland problematiskt att tillgodose eller ta hänsyn till alla vårdnadshavarnas önskemål. Men vi lyssnar på deras funderingar och frågor kring verksamheten och vi försöker

svara, samt motivera våra förklaringar. För att ett gott samtals- och samspelsklimat mellan förskola och hemmet är en av de viktigaste byggstenarna för barns utveckling och lärande, samt trygghet. Det är viktigt för oss att få vårdnadshavarnas tillit och förtroende för det pedagogiska arbetet som vi har i vår verksamhet för att det genererar ett gott samarbete mellan förskolan och vårdnadshavarna.

Digitala resurser kan även användas i syfte att få förskolan och vårdnadshavare att veta mer om varandra, byta information som kommunikationsverktyg. I förskolor där det finns en språklig mångfald kan man använda översättningsappar för att kunna kommunicera med vårdnadshavarna som ännu inte behärskar det svenska språket. Genom att skicka månadsbrev, veckobrev, dokumentation och bilder om olika aktiviteter på förskolan involverar vi föräldrarna i vår verksamhet. Genom att informera föräldrarna om hur, var och varför använder vi av oss digitala verktyg då blir det tydligare för vårdnadshavarna att ha insyn och djupare förståelse om arbetssättet med digitala verktyg i förskolan med koppling till läroplansmål och vårt pedagogiska uppdrag.

Sammanfattningsvis kan vi säga att i det här kapitlet handlar om olika uppfattningar om användning av digitala verktyg i samhället. Kjällander talar om att användning av digitala verktyg i förskolan förebygger utanförskap och minskar digitala klyftor (Kjällander 2008, s. 21). Nilsen uppmärksammar både möjligheter och risker som följs av digitalisering för barn. Hon lyfter de positiva effekterna om digitala redskap utifrån ett sociokulturellt perspektiv i vilket man lyfter fram vikten av att barn lär sig att samarbeta, kommunicera och skapa kreativa tillfällen med varandra. Nilsen lyfter riskerna som är baserade på Postmans studier i samband med användning av digitala verktyg ses som ett hot mot barndomen och barnens lek, barns välmående, att barnen skulle vara utsatta för strålning, samt att stillasittandet gör att de har inga fysiska aktiviteter som resulterar till övervikt, spelberoende och till följd av denna sömnbrist (Nilsen 2018, s. 17–18). Men förskolans verksamhet är strukturerad och är fylld med olika aktiviteter vilket gör att denna studie inte stämmer överens med hur de digitala verktygen används på förskolan. Det kan dock eventuellt överensstämna med barns användning av digitala verktyg i hemmiljön.

I nästa kapitel undersöker jag vad litteracitet innebär i förskolan. Och på vilket sätt barnen bekantar sig med läsning och skrivande i förskolan. Vilken är pedagogens roll när det kommer till att bjuda in barnen till litteracitetsammanhang för att berika deras språkutveckling?

5.4 Vad är litteracitet?

I det här kapitlet kommer jag att beskriva vad litteracitet innebär i förskolan, samt hur man kan stärka barns delaktighet och meningsskapande genom litteracitet. Hur involverar man barnen i olika litteracitetpraktiker i förskolan, för att de ska få möjlighet att berika sin litteracitet?

Enligt Axelsson, M. (2005) kommer begreppet litteracitet från engelskans "literacy" (Björklund 2008, s.20). Traditionellt sett har endast barns tekniska färdighet beskrivits under begreppet literacy, alltså deras förmåga att läsa och skriva. Barnens första möte med skriftspråket är alltså det vi idag benämner som litteracitet. Carin Fast skriver om Clays (1966) studier som kretsar kring hur små barn erövrar skriftspråk i tidig ålder i samspel med andra. Clay har studerat barns olika strategier när de är engagerade i litteracitetsammanhang, hon hävdar att barn kan lära sig läsa närsomhelst och var som helst samt att det finns ingen bestämd ålder för barns litteracitetsmognad (Fast 2008, s. 39).

Skriftspråket har alltså länge varit förknippat med läs och skrivande, det vill säga litteracitet, men idag har begreppet utvidgats och inkluderar bilder, symboler, tecken, media, gester, estetik, berättelser och samtal (Björklund 2008, s. 23). På senare tid betonar man att ur ett sociokulturellt perspektiv handlar litteracitet om barns deltagande i skriftspråk tillsammans med andra barn i sociala, institutionella och kulturella sammanhang (Fast 2008, s. 41). I förskolan som kulturell och social verksamhet lägger vi pedagoger stort vikt på relationer och samspel. Detta genom att vi möter och bemöter många människor dagligen: barn, föräldrar och kollegor är ständigt i interaktion med andra. Den sociala interaktionen ses alltså som minst lika viktig för att främja barns litteracitet som den klassiska läs- och skrivundervisningen.

Enligt Elisabeth Björklund är den ömsesidiga påverkan mellan barn och vuxna samt tillgång till material i en tillåtande miljö viktiga aspekter för barns erövrande av litteracitet (Björklund 2008, s. 55). Björklund menar att språklig kommunikation är grunden för litteracitet, litteracitet uppstår genom människors språkliga erövrande när vi befinner oss i olika läs och skriv aktiviteter. Dessa aktiviteter kallar Björklund för literacitethändelser (ibid.. s. 50).

Litteracitet hos barn kan se ut på många olika sätt idag, och det är inte bara det traditionella sättet att skriva med penna på papper samt läsa texter i böcker utan det är synnerligen komplext och varierande. Idag ingår mediaaktiviteter, surfplattor, datorer i begreppet enligt Björklund (2008) och den ökade användningen av teknik gör att barn kan upptäcka skriftspråket på nya sätt. Carolina Liberg menar att meningsskapande kommunikation kan komma till uttryck på olika sätt så som musik, dans, drama, rörelse, film, bild, litteratur och samtal. Hon menar att genom att använda språkliga och icke språkliga uttrycksätt nyttjar vi ett vidgat text- och språk begrepp (Liberg 2007, s. 7).

Här vill jag blicka tillbaka på min berättelse med Mohamed att han lär sig om bokstäver genom att bygga med Kaplastavar och skriva i sandlådan. Han vägrade att använda vanlig penna att skriva med men när jag erbjöd honom en digital penna, det gick mycket bättre, han blev intresserad och motiverad av att skriva.

Detta relaterar jag till min berättelse om QR-koden där barnen genom att lyssna på sånger, sagor och rimlekar skaparmening och berikar sitt ordförråd och kommer i kontakt med skriftspråket. Genom att lyssna på musik i förskolan får exempelvis barnen rytm och rim i kroppen samt lär sig nya ord, om musiken är på engelska då lär de sig engelska ord. Ibland förekommer att barnen vill leda samlingen i förskolan detta gör att de får möjlighet att kommunicera med andra barn och där ingår litteracitet i ett språkligt socialt sammanhang. Ofta är det vi pedagoger som läser för barnen, men en dag kom Kalle (4år) till mig och ville läsa för de andra barnen ” Kan du läsa” undrar jag ”ja, jag kan läsa bilderna” svarar Kalle. Genom att vara delaktig i sin vardag involverade Kalle sig i litteracitetpraktik. Detta relaterar jag till Åsa Wedin som talar om att det muntliga berättandet betraktas som en förberedelse för skriftspråksutveckling (Wedin 2017, s. 65).

I förskolan ser vi dessa språkliga möjligheter som en resurs i läroprocessen och då skapar vi utrymme för barns kreativa meningsskapande i en rik och varierande lärmiljö. Barn är nyfikna på bokstäver, de bygger bokstäver med olika material. Det kan vara naturmaterial som pinnar, eller byggmaterial som Kaplastavar. Här vill jag åter koppla till berättelsen med Mohamed, han visade intresse och nyfikenhet på bokstäver genom att skriva i sandlådan och bygge

bokstäver med olika byggmaterial, då kunde jag skapa ett utrymme för hans lärande genom att erbjuda honom en digital variant av penna. Det är mitt ansvar som pedagog att uppmuntra barnen att bygga flera bokstäver, samt använda andra material. De skriver sitt namn i sandlådan med en pinne eller skriver önskelista genom att rita olika symboler som föreställer leksaker. Fast menar att när barn börjar uttrycka sig i bild tar det ett stort kognitivt steg. Hon menar att barnen använder sina erfarenheter och visualiserar inre bilder. (Fast 2007, s.9).

Det händer ofta att barnen skriver krumelurer på papper och kan läsa vad de har skrivit, detta kopplar jag till Fast som relaterar till Margareta Meek (1982) som skriver "Barn har förstått att krumelurerna på pappret kan förmedla något som är roligt att höra" (ibid.. s. 9). Vi pedagoger ska bemöta barnens skrift på allvar och ge de en positiv självbild. Genom att erbjuda olika material stimulerar och utvecklar vi barns nyfikenhet och lust till att lära. Enligt Roger Säljö handlar litteracitet om att kunna dra slutsatser, att göra associationer och koppla det man läser till världen i övrigt i andra sammanhang (Säljö 2005, s. 21).

Genom att erbjuda barnen olika språkappar såsom i den tredje berättelsen där kollegan Lisa sitter och övar på svenska ord med Fatima under tiden som jag försöker få igång tekniken. Lisa använde "Bornholmsleken" som är en app som är indelad i rimlekar, man kan bygga ord och även lyssna på hur ett ord låter, barnen kan producera egna animerade sagor detta bidrar till barnens språkutveckling och läskunnighet på ett lustfyllt sätt. Fatima som inte har svenska som sitt modersmål får därigenom ta del av det gemensamma språkrummet samt får möjlighet att lära sig språket och känna sig delaktig i sin vardag.

Sammanfattningsvis kan vi säga att barn erövrar litteracitet i tidig ålder i samspel med andra. Clays studier har visat att det finns ingen bestämd ålder för barns litteracitetsmognad. Litteracitet har länge varit förknippat med skriftspråk det vill säga endast läsandet och skrivandet, men begreppet har vidgats och inkluderar idag bilder, symboler, estetik, media, gester, berättelser och samtal. Ur ett sociokulturellt perspektiv handlar litteracitet om barns deltagande i skriftspråket tillsammans med andra i sociala, kulturella och institutionella sammanhang. Barn skapar egna literacitetshändelser och är nyfikna på sitt eget lärande. Det är mitt ansvar att skapa förutsättningar för barns delaktighet i olika läs- och skrivsammanhang, samt att utmana och stimulera barnen för att utveckla deras nyfikenhet och lust att lära.

Med detta vill jag vända mig till följande kapitel som beskriver samband mellan litteracitet och multimodalitet i förskolan. Hur kan olika modala uttryckssätt påverka barns litteracitet i förskolan? Vad finns det för samband mellan litteracitet och multimodala uttryckssätt? Hur kan jag som blivande förskollärare påverka, utmana och stimulera barns litteracitet i förskolan?

5.5 Litteracitet och multimodalitet i förskolan

Det här kapitlet handlar om hur multimodala uttryckssätt kan påverka barnens inlärningsprocesser i läs- och skrivsituationer, samt om hur vi som pedagoger med hjälp av olika digitala verktyg kan involvera barnen i literacitetshändelser.

Digitala verktyg har en betydande roll i förskolans undervisning idag.

Begreppet multimodalitet används för att tala om betydelse som skapas genom att använda flera uttryckssätt så som bild, ljud och text i symbios för att skapa intryck i flera sinnen för att lättare skapa förståelse och intresse. Dagens digitala verktyg ger barnen ökade möjligheter att uttrycka sig på olika sätt. En multimodal tolkningsram innebär en inkluderande syn på olika mediealternativ som kan användas i undervisnings syfte. Med detta menas att ge eleverna möjlighet att i undervisningen få möta andra modaliteter än det traditionella skriftspråket.

Detta relaterar jag till min berättelse med Mohamed när han fick syn på en annan modalitet i det här fallet digital pennan att skriva med då kunde han uttrycka sig med det materialet och känna sig delaktig i sitt lärande.

Liberg betonar att digitala verktyg har en betydande roll i förskolans undervisning idag. Hon menar att det är viktigt att barn får möjlighet att utveckla, bearbeta och reflektera kring sin kommunikativa kompetens genom olika medier som kan generera barns läs-och skriv praktiker (Liberg 2007, s. 7). Detta relaterar jag till Hanna och QR-koderna som hon hade skapat en kalender som barnen kunde lyssna på sagor och sånger. Efter några veckor märkte vi en förändring i barnens språk, barn som hade haft begränsad svenska hade fått större ordförråd och utvecklat sin kommunikationsförmåga.

Som lärare är det min uppgift att ge barnen rätt verktyg att möta flera sorters modaliteter i förskolan. Med multimodala verktyg får barnen möjlighet att formulera och gestalta sitt lärande språkligt utöver talspråk och skrift. De får möjlighet att hitta eget sätt att uttrycka sina känslor, tankar och upplevelser. Vare sig jag vill jobba med digitala verktyg eller ej, är det barnens rättighet att få möta olika uttrycksformer. Jag får inte välja bort digitala verktyg i förskolan på samma sätt som jag inte kan välja bort andra aktiviteter såsom att måla, rita eller barnens lek. Okunskap och ovillighet hos mig handlar egentligen om osäkerhet och dåligt självförtroende. Marc Prensky skriver att lärarens uppgift inte handlar om att djupdykning i teknikens värld, utan deras uppgift är att utmana och engagera barnen i deras egen nyfikenhet och meningsskapande som bygger vidare på kunskap (Prensky 2010, s. 3). Prensky menar att jag inte behöver vara tekniker för att kunna erbjuda barnen digitala verktyg utan min uppgift är att vara en närvarande och medforskande pedagog.

Det handlar om ömsesidigt lärande, att tillsammans med barnen utforska något nytt. Digitala verktyg ska vara en naturlig del av verksamheten, som allt annat material i förskolan, detta ökar tillgänglighet och delaktighet i förskolan. Det handlar om hur kan jag involvera barnen i litteracitet genom att erbjuda olika möjligheter. Här relaterar jag till min berättelse med kalendern och QR-koden som var tillgänglig för barnen och efter ett tag blev det en naturlig del av verksamheten precis som allt annat material i förskolan. Detta gjorde att barnen var involverade i litteracitetpraktik genom att sjunga, lyssna på sagor och rim/ramsor.

Barn är vana vid meningsskapande med flera olika medier idag, de handlar strategiskt multimodalt, både med saker de använder, föremål de skapar och genom det sätt på vilket de använder sin kropp. Förskolebarn kan utföra läsande och skrivande aktiviteter utan att de är färdiga läsare eller skribenter. De väver samman läsandet och skrivandet när de ritar, konstruerar eller hittar på egna sagor när de är upptagna med olika språkappar.

Genom att ta vara på vardagssituationer såsom högläsning, drama, sång, musik, skapande, digitala verktyg och olika språkfrämjande aktiviteter kan vi leda och uppmuntra barnen till nyskapande. Detta i sin tur kan bidra till barns utveckling av tal och skriftspråk som har avgörande effekt för barns senare läsförståelse i skolan. Om vi tar högläsningen som ett exempel, det är en återkommande aktivitet i förskolan, högläsning skapar möjligheter för gemenskap runt en berättelse, och mellanmänskliga möten. Numera finns ett flertal digitala bibliotek som vi använder oss av på förskolan vilket underlättar vid högläsningstillfällen. Barnen kan se bilderna på en stor interaktiv tavla då vi projicerar böckernas bilder där. Här kan flera barn se bilderna samtidigt och delta i diskussioner. Genom att läsa böcker med barnen kan man öppna upp utvecklande samtal om berättelsen där barnen får möjlighet att berätta om egna tolkningar, de får även tolka bilderna i texten, vilket ökar deras ordkunskap och som därmed bidrar till olika språkliga färdigheter.

Ett annat multimodalt sätt som kan bidra till barns språk, läs- och skrivutveckling är olika språkappar, till exempel när vi jobbar med *Puppet Pals* (en språkapp) där barnen får själva välja figurer och bakgrundsbilder som finns i appen, eller det kan vara barnens egna teckningar som de kan fota för att använda som bakgrundsbild. Sedan sammanfogar barnen sina bilder i små rörliga bilder, samt spelar in sin röst och berättar egna fantasifulla sagor.

Det multimodala mötet alltså litteracitet och skapar ett effektivt inläringstillfälle för barns läs- och skrivkunnighet. Undervisningen i förskolan är baserad på relationer och interaktion och lärande sker i samspel med andra. Förskolan är en plats där barn spenderar många timmar i veckan och det pedagogiska arbetet spelar en viktig roll för barns livs långa lärande. Det handlar om att utmana barnen vidare i sitt lärande. Här relaterar jag till min berättelse om Fatima som i samspel med pedagogen Lisa kring den digitala appen kunde lära sig språket och skapa mening i sin tillvaro i förskolan. Hon kunde integrera sig i barn gruppen och leka med de andra barnen. Jag relaterar även till min berättelse om Mohamed när jag utmanar honom att använda en digital penna för att kunna utveckla sitt lärande om bokstäver, här möts litteracitet och digitalisering som kommer att påverka Mohameds skrivkunnighet.

Sociokulturellt perspektiv

Lev s. Vygotskij (1896–1934) psykolog har haft stort inflytande över den pedagogiska didaktiken och utvecklingspsykologin under 1900-talet i Sverige. Vygotskij ansedd som upphovsman till ett sociokulturellt perspektiv, han beskriver människans läroprocesser och utgick ifrån lärandet. Hans teorier bygger på människans samspel med andra i ett socialt sammanhang. Han menar att omgivningen och de sociala sammanhangen är avgörande för barns utveckling och lärande. Vygotskij talar om den proximala utvecklingszonen som kretsar kring att lärandet ska utgå ifrån det barnet redan kan och har erfarenhet av, detta gör att barnet i samspel med någon annan löser problem det inte hade kunnat lösa på eget hand. Han betonar även pedagogens roll, och då inte minst att barns inlärnings process ska vara genomtänkt och systematiskt styrd av pedagoger (Kroksmark 2014, s. 445–455).

Enligt Vygotskij det sociala faktorer och språket påverkar barns utveckling och lärande. Han menar att barns utveckling är beroende av det kulturella situationer som barn växer upp. Enligt Vygotskij barns utveckling ses som ett resultat av det sociala samspelet med andra, för att lära sig hantera problem som de möter, och att tolka sin omgivning. Vygotskij menar att språk och kultur påverkar barns kognitiva utveckling, barnet bygger aktivt upp sin kunskap, om världen utifrån sina erfarenheter men barnet är en del av ett socialt och kulturellt sammanhang (Hwang & Frisé 2017, s. 83–84).

Till exempel med användning av mikroskopsägget (ett äggformat mikroskop) och lärplattan gör att barnen får undersöka växter och insekter närmare och föra ett samtal kring de spännande förbindelserna i naturen. Med hjälp av detta verktyg lär vi oss använda teknik på ett roligt och lustfyllt sätt samt involverar barnen i samtal och samspel vilket också är en del av litteracitet. Ett annat exempel är användning av Green screen, detta är en teknik som barnen kan använda för att filma eller ta bilder framför en grön skärm och med hjälp av appen kan man manipulera bakgrunds bilderna och åka till rymden eller gå på månen. Detta gör att barnen diskuterar tillsammans om vad källkritik är och inte litar på allt vad de ser på filmer, spel och TV och lär sig att det alltid är människor som ligger bakom programmeringen.

Genom att kritiskt granska innehållet i texter eller bilder och reflektera tillsammans med barnen kallas det för Critical literacy Fast menar att detta arbetsätt lär oss att se innehållet av texter

eller bilder från olika perspektiv (Fast 2011, s. 139). Genom att engagera barnen i kritiskt arbetssätt får barnen redskap att bedöma och analysera bakomliggande tanken med olika texter.

Alla dessa multimodala uttryckssätt som är förknippade med läsande och skrivande faller under begreppet litteracitet då det är en bidragande faktor i barns lärande i kombination med lek. Det är här barnens sinnen får mötas och arbeta ihop för att med hjälp av sina intryck och uppfattningar av omvärlden lära sig både socialt och didaktiskt i förskolan.

Digital teknik är ofta enklare för barnen än för många av oss äldre pedagoger, skriver Prensky i sin artikel om *Digital Natives*, ”digitala infödingar”. Han menar att den yngre generationen som är född och uppväxt i ett samhälle där digitaliseringen är en självklar del har lättare att förstå digitala material. Prensky kallar den äldre generationen för ”immigranter” han menar att vi som är äldre måste anpassa oss till den nya digitala världen, vi ställs inför frågan om vad det är vi ska lära oss kring materialet, med den skillnaden att barnens hjärnor har en högre plasticitet än våra äldre hjärnor och därför har de lättare att lära sig ny kunskap (Prensky 2001, s. 13). Men vi lär oss av varandra, för mig gäller det att släppa kontrollen och se hur vi kan ta oss an det tillsammans med barnen. Digitala verktyg öppnar upp möjligheter för barns delaktighet, och skapar meningsfulla stunder för barns lärande.

Syftet med teknik och användning av digitala verktyg i förskolan är inte att alla barn ska bli tekniker eller datavetare menar Palmer Hanna (2017) men eftersom vårt samhälle bygger på teknik och många vardagssituationer är digitaliserade så behöver barnen få förståelse om hur teknik fungerar (Kjällander & Riddersporre 2019, s. 118).

Jag upplever att min stress i berättelsen var onödigt. Jag behöver inte låtsas att jag kan allt om teknik utan jag lär mig tillsammans med barnen. Det handlar om att bjuda in barnen i den digitala världen att själva skapa och forma sitt digitala utbud, genom att sträcka sig bortom roliga appar och digitala klipp. De får testa olika former av teknik och format och engagera sig i viktiga samhällsfrågor som källkritik och logiskt tänkande. Tack vare multimodala funktioner får barn möjlighet att utveckla och stimulera sin språkutveckling samt läs- och skrivning.

Digitala verktyg är därför ett bra undersökande material som komplement till barns lärande och språkutveckling.

Ibland undrar jag över varför jag tvekar om användning av digitala verktyg i förskolan. Som privatperson använder jag mobiltelefon, betalar mina räkningar på datorn, beställer varor på nätet, men vad är det som gör att jag inte vågar bekanta mig med olika digitala redskap i förskolan?

Kanske för att jag inte vill göra fel eller förstöra dyra verktyg? Eller att jag blir stressad?

Nästa kapitel handlar om pedagogernas digitala kompetens och hur de kan utveckla sin kompetens för att kunna erbjuda en likvärdig undervisning i förskolan. Ett gemensamt arbets- och förhållningssätt är grundläggande för arbetet med digitalitet i förskolan. Jag kommer att ta upp rektorns roll samt kollegialt lärande i pedagogernas kompetens utvecklings arbete.

5.6 Digital kompetens

Det här kapitlet handlar om pedagogens kunskap och kompetens om digitala verktyg, för att implementera samt erbjuda digital undervisning som kan öka barns delaktighet och meningsskapande i förskolan. Den digitala kompetensen hos pedagoger skiljer sig åt från pedagog till pedagog och kan därför upplevas på olika sätt beroende på var man befinner sig kunskapsmässigt. De digitala verktyg som vi använder till vardags utvecklas snabbt. Den moderna tekniken är fullkomligt naturlig för barnen och därför går de förbi oss vuxna med sitt tekniska kunnande. Detta innebär att vi pedagoger behöver ta stöd av varandras kompetens och utmana varandra i ett kollegialt lärande.

1998 flyttades ansvaret för förskolan från socialdepartementet till utbildningsdepartementet och vi har fått Skolverket som huvudman. Under årens lopp har det blåst ett antal utvecklingsvindar genom förskolans verksamhet. Den senaste av dessa är digitaliseringen som vi försöker anpassa oss och verksamheten efter. Förändringsarbetet i verksamheten påverkar människor på olika sätt: ångest, stress och osäkerhet kan vara negativa reaktioner på

förändringar enligt Gotvassli (2002). Samtidigt kan förändringar påverka positivt och ge upphov till såväl arbetsglädje som motivation (Grander Berglund & Wolf 2014, s. 9).

Vi pedagoger reagerar på olika sätt vad gäller förändringar i verksamheten. Vissa ignorerar dem, andra väljer bort dem med motiveringen av att det är för komplicerat. Några andra stannar kvar och prövar sig fram. Jag upplever att ett sådant stort förändringsarbete ställer stora krav på mig som pedagog i undervisningsarbetet och då fick jag stress över hur jag ska kunna lära mig all den nya tekniken. Hur kan jag vägleda och stötta barnen när jag själv är osäker och saknar kompetens om det? När jag blickar tillbaka på min första berättelse om kollegan Eva som tyckte att barnen inte behövde ha skärmtid på förskolan, och att barnen redan kan mycket om teknik för att de flesta har teknisk utrustning hemma, såsom Tv-spel, surfplattor, mobiltelefoner och mycket mer. Det var Evas sätt att visa oro inför det nya kravet som hon eventuellt kände inombords.

Den 1 juli 2018 har förtydligats kraven om digital kompetens i läroplanen. Detta innebär att alla lärare behöver stärka och höja sin kunskap om hur digitala verktyg ska användas i undervisningen. Detta för att stödja eleverna utveckla förståelse för hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska få möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digitala teknik (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2018).

Den digitala kompetensen handlar om att fördjupa förståelse och kunskap kring digitalisering, det är en utmaning både när det kommer till hur vi förhåller oss till de olika digitala verktyg som finns, och hur vi kan införliva dessa verktyg som en naturlig del av barnens vardag för att främja barns utveckling och lärande. I digital kompetens ingår således både att kunna hitta och bedöma information, samt kunna producera, redovisa och utbyta information. Att inte kunna använda ett digitalt verktyg kan skapa onödig stress i många pressade lärosituationer, vilket jag upplever har påverkat kvaliteten av läroprocessen. Detta är bara en anledning till att digital kompetens är viktig för mig som pedagog, en annan anledning som jag tidigare nämnt är att det främjar inläringen hos barn.

Enligt Isabelle Kristensen behöver vi fundera över betydelsen om vad digital kompetens innebär och vad det innebär för barnen i förskolan (Kristensen 2018, s. 89). Vidare lyfter Kristensen vikten av att diskutera i arbetslaget om uppdraget kring digital kompetens, gemensam samsyn, förhållningssätt och kollegialt lärande (ibid.. s. 87). Hon menar att genom att jobba långsiktigt med undervisning och sätta gemensamma mål underlättas arbetet och alla kan känna sig delaktiga i processen. Ulla-Karin Lundgren Öhman (2014) beskriver att den snabba digitaliseringsutvecklingen i samhället gör att pedagogerna kan känna sig osäkra kring hantering av digitala verktyg, detta kan i sin tur leda till hinder i deras arbete i undervisningen (Lundgren Öhman 2014, s. 63–64).

Jag relaterar Lundgren Öhmans påstående till mig och min osäkerhet som jag beskriver i min berättelse, vilket gör att jag många gånger väljer bort den digitala delen i min undervisning. Det är nödvändigt att pedagogerna får digital kompetens menar Alvestad, Jernes och Sinnerud (2010) för att kunna stötta och vägleda barnen, det är avgörande faktorer för hur vi skapar lärmiljöer som leder till interaktion i barngruppen (Lundgren Öhman, 2014 s. 67).

Vidare menar Agneta Ljung- Djärf att ömsesidigt engagemang och pedagogernas resonemang och attityder har en avgörande roll för barns utveckling och inlärningsprocesser gällande digital kompetens (Ljung- Djärf 2004, s. 74). Jag kan hålla med om det att pedagogernas attityder har en avgörande roll i undervisningen, om jag är positivt inställd till den digitala världen och har provat ett verktyg och är bekväm med att använda det då har jag lättare att erbjuda och uppmuntra barnen att prova sig fram. Jag relaterar det till Hanna och QR-kod kalendern eftersom Hanna var bekväm med materialet kunde hon erbjuda barnen både tekniskt och språklig undervisning som berikade barnens ordförråd.

Molander skriver i sin bok *Kunskap i handling* om att lärandet sker i görandet och detta kan bygga upp säkerhet i en praktisk yrkesroll (Molander 2016, s. 227). Jag relaterar Molanders teori till mig själv och mitt agerande i min berättelse och den rädsla som jag kände kring hantering av de digitala verktygen. Om jag hade fått tid att lära mig och hantera hur de olika verktygen fungerade hade kanske scenariot utvecklats på ett annat sätt. Jag tror min oro beror på mitt yrkeskunnande för att jag vill vara säker på det som jag tar mig an på jobbet.

Enligt Elisabeth Åsén Nordström krävs det medvetenhet och samarbete bland pedagogerna för att kunna reflektera och stödja varandra i förändringsarbetet i verksamheten (Åsén Nordström 2020, s. 136). Hon menar att kollegialt lärande är en form av kompetensutveckling, där förskollärarna genom ett strukturerat samarbete kan utveckla kunskap om sitt arbete i undervisningssyfte för att skapa goda förutsättningar för barnen (Åsén Nordström 2020, s. 137). Åsén Nordström anser att genom kollegialt lärande kan flera ta del av varandras kunskap och insikter vilket leder till mer varaktig verksamhetsutveckling (Åsén Nordström 2020, s. 139). Enligt flera forskare som till exempel Groundwater Smith & Mockler (2009) är en avgörande faktor för lärande mellan lärare tillit. För att de ska kunna lära av varandra måste de lita på varandras kunskap och kompetens (Åsén Nordström, 2020 s.145). Tillitsbaserat ledarskap och styrning från ledningen är också en viktig aspekt som kan bidra till samarbete och tillitsfulla relationer i verksamheten och bland kollegor (ibid.). Genom att bygga upp tillit och trygghet till varandra kan vi också vara ett stöd för barnen.

Enligt Skolinspektionen (2018) har förskolechefer det övergripandeansvaret för att organisera verksamheten och för att skapa förutsättningar för pedagogernas kollegiala lärande (Skolinspektionen, 2018). Internationell forskning (Timperley, 2011a, 2011b) visar att rektorns aktiva agerande för att skapa tid och rätt förutsättningar bidrar till pedagogernas kompetensutveckling genom kollegialt lärande, detta är ett bra sätt att skapa gruppkänsla i arbetslaget (Åsén Nordström, 2020 s.147).

Kjällander menar att förutsättningen för en digitalförändring i förskolan är att förskolechefen formulerar och motiverar sina medarbetare inför ett förändringsarbete. Hon menar att det är viktigt för att kunna övertyga samt intressera alla. Detta innebär att förskolechefen som är ledaren i förändrings arbetet måste vara lyhörd, kunna kommunicera och lyssna på medarbetarnas tankar, idéer och frågor men även bekymmer, reflektera och prata om den pågående processen. Samt ge tid och möjlighet till medarbetarna får prata ostört med varandra och reflektera, för att förändringsarbete ofta upplevs som jobbigt (Kjällander& Riddarsporre 2019, s. 248).

Med detta reflekterar jag på min berättelse när Lena kom in och gav Lisa en surfplatta utan någon som helst förklaring. Hon hade ingen handlingsplan även på arbetsplatsmötet som vi hade dagen därpå. Detta gjorde att jag fick panik och ångest för hur jag på egen hand skulle lära mig hantera de nya verktygen. Jag kände mig övergiven och ensam i det arbetet. För att rektorn ska lyckas med att övertyga medarbetarna inför ett förändringsarbete enligt Kjällander är ett bra sätt att använda forskning som utgångspunkt för barns utveckling, det vill säga kunskap som grundar sig på relevant forskning som tillämpas till pedagogik både för form och undervisnings innehåll, samt ha en handlingsplan med tydligt och konkret arbetssätt som visar hur ska verksamheten fås fram med digitalt arbetssätt (ibid.. s. 249).

En annan förutsättning för kompetensutveckling som Kjällander utgår från Good (2017) är att pedagoger måste våga ta risker, våga misslyckas för att kunna utvärdera och se vad som gick fel och se konsekvenserna, upptäcka nya vägar (Kjällander & Riddersporre 2019, s. 207).

När jag blickar tillbaka på mitt tredje dilemma och den stress och frustration som jag upplevde mitt i barngruppen för att tekniken krånglade för mig, reflekterar jag över att det inte är så farligt att misslyckas som jag trodde, det är ett sätt att lära sig och upptäcka nya vägar precis som Good nämner här. Nu har det gått ett tag sedan dess och jag har lärt mig mera om att hantera teknik i förskolan.

När jag utvärderar mitt agerande i den stunden, var det kanske inte helt rätt tidpunkt att koppla upp tekniken för barnen just då för att jag ständigt blev avbruten och jag tappade fokus vilket i sin tur skapade mer stress och som speglades på barnens humör. Allt handlar, som sagt om tid vilket vi inte har i dagens verksamhet där stressen och pressen är konstant och vi inte har tid att sätta oss ner och ha en lugn stund för att reflektera. Men den gången som jag lyckades koppla tekniken och erbjuda en språkapp och den digital pennan med Mohamed, jag kände mig lugn och i en avslappnad miljö kunde jag få till det med tekniken. Kompetens enligt Gotvassli (2002) handlar om att kunna hålla balansen mellan olika krav, ökad press och krav på flexibilitet inför förändringar i samhället och som speglas i förskoleverksamheten. Samtidigt som kraven ökar, minskar resurserna vilket leder till ökade effektivitet (Grander Berglund & Wolf 2014, s. 11).

6. Slutord

I detta kapitel ämnar jag att sammanfatta hela essän, belysa i min egen åsikt de allra viktigaste insikterna och slutligen mina upplevelser från arbetet.

Innan arbetets gång var jag intresserad av hur kompetensutveckling bland oss pedagoger egentligen ser ut och hur detta påverkar barnen och deras inläring. Jag såg de digitala verktyg som vi skulle använda oss av i förskolan som ett ångestfyllt moment, men med en digitalisering som växer i ett medielandskap inom samtliga arbetsområden insåg jag ganska fort att det endast var något för mig att lära, vare sig jag ville det eller inte. Denna essä hoppas jag kan visa på multimodalitet, litteracitet, pedagogernas digitala kompetens, barnens digitala lärande och digitaliseringen som helhets roll i förskolan. Det krav som läroplanen ställer angående digitaliseringen, ställer i sin tur krav på oss pedagoger vad gäller den digitala kompetensen.

Det har inte alltid varit lätt att besvara de motpoler som uppkommit i och med digitaliseringen och skärmtiden, inte minst från föräldrarnas roll. Men någonstans på vägen av skrivandet insåg jag att jag vet bäst som pedagog och att låta de presenterade fördelar och nackdelar med digitaliseringen tala har hela tiden fått vara min utgångspunkt. Under tiden av skrivandet kunde jag också besvara mina två frågeställningar varav den ena var: ”På vilket sätt kan de digitala verktygen användas för att stärka barns litteracitet i förskolan?” Svaret på denna fråga är att genom att låta barnen läsa, skriva, se på bilder, lyssna på böcker och musik samt många andra olika uttrycksformer och multimodala uttryckssätt berikar man deras språkprocess och därav förmågan att kunna uttrycka sig på olika sätt. Detta är även viktigt för att den sociala interaktionen ska främjas. Det finns en demokratisk aspekt i att skapa möjlighet för barnen att involvera sig i läs- och skrivning. För att kunna delta i samhällsfrågor och kunna tolka och förstå information som är avgörande för samhället.

Den andra frågan jag ämnade att besvara var: ”Hur avgörande är förskollärarens kunskap om digitala verktyg för barns lärande i förskolan?” Här är svaret att förskollärarens kunskapsnivå och kompetens har en stor betydelse och nästintill, avgörande roll för att digitaliseringen ska ha möjlighet att implementeras i förskolan. Om pedagogen saknar den digitala kompetensen, omöjliggör det att barnen ska ha möjlighet att använda sig av digitala verktyg, som enligt läroplanen ska vara en naturlig del av verksamheten. Digitala verktyg ska vara tillgängligt i lika stor utsträckning för barn som andra mer traditionella verktyg. Men om en pedagog saknar den digitala kompetensen så kommer den inte att ha lust att erbjuda och engagera sig i

tillfällen där digitala verktyg hade kunnat vara aktuella. En av de stora utmaningarna med att arbeta i förskolan är att få syn på den egna pedagogiska praktiken, att reflektera över mig själv och mitt handlande. Man står ständigt inför förändringar i det pedagogiska arbetet i förskolan eftersom förskolan på många sätt speglar det som sker i samhället i övrigt.

Under arbetets gång har barnen varit min drivkraft. Deras glädje och lusten att lära har gett mig styrka och mod att inse hur fantastisk den digitala utvecklingen har varit för förskolan och jag hoppas att vi kan fortsätta att se det som ett bra komplement i vår verksamhet. Det har från en början varit ett ångestfyllt moment att arbeta med digitala verktyg men har kommit att bli en otroligt stor fördel för både barnens utbildning och min utveckling som pedagog. Genom att möta och hantera pedagogiska utmaningar, det handlar om att utveckla min profession för att kunna se olika perspektiv och få en djupare förståelse. Med digitala verktyg kan vi främja barnens kunskapsinhämtning och med hjälp av våra erfarenheter hjälpa barnen att utforska, undersöka och samtidigt lära sig, om språk, matematik, naturvetenskap och teknik vilket är huvud områden i styrdokumentet för att barnen ska vara så väl rustade som möjligt innan de kliver in i skolvärlden och framtiden.

7. Referenser:

Alsterdal, Lotte (2014). ” Essäskrivande som utforskning”. I: *Konst och vetenskap. Essäer om estetiska läroprocesser*, Burman, Anders (red.). Huddinge: Södertörns högskola.

Bjurulf, Veronica (2013). *Teknikdidaktik i förskolan*. Studentlitteratur: Lund AB.

Björklund, Elisabeth. (2008). *Att erövra litteracitet små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Fast, Carin (2007). *Sju barn lär sig att läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möten med förskola och skola*. Uppsala: Uppsala universitet.

Fast, Carin (2008). *Literacy i en familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Fast, Carin (2011). *Att läsa och skriva i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Forsling, K. (2011). *Digital kompetens i förskolan*. Åbo: Åbo Akademi.

Grander Berglund, V. & Wolf, J. (2014). *Professionell identitet-förskollärares yrkesspecifika kompetenser, i en förskola på vetenskaplig grund*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

Hammarén, Maria (2005). *Skriva en metod för reflektion*. Stockholm: Santerus förlag.

Hwang Philip & Frisé Anna (2017). Barns psykologiska utveckling- från nyfödd till skola. I: Lindgren. A, Pramling. N, Säljö. R, I. (red.) *Förskolan och barns utveckling*. Grundbok för förskollärare. Gleerups, S. 83–84.

Kristensen, Isabelle (2018). *Digital kompetens i förskolan: barns rätt att förstå sin omvärld*. Första upplagan Stockholm: Gothia fortbildning.

Krokmark, Tomas. (2014) (red.) *Den tidlösa pedagogiken*. Studentlitteratur.

Kjällander, Susanne (2008). *Plattan i mattan. Digitala lärplattor och didaktisk disige i förskolan*. Barn och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholm: Stockholm universitet.

Kjällander, S. & Riddersporre, B. (2019) (red.). *Digitalisering i förskolan på vetenskaplig grund*. Stockholm: Natur & Kultur.

Liberg, Caroline (2007). Språk och kommunikation. I Skolverket. (red.). *Att läsa och skriva forskning och beprövade erfarenhet*. Stockholm; Liber.

Ljung- Djärf, Agneta (2004). *Spelet runt dator. Datoranvändande som meningsskapande praktik i förskolan*. Lund: universitet

Lundgren Öhman, Ulla-Karin (red.) (2014). *Mediepedagogik på barns villkor*. Stockholm: Lärarförlaget.

Molander, Bengt. (2016). *Kunskap i handling*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Nilsen, Malin (2018). *Barnens och lärares aktiviteter med datorplattor och appar i förskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Nilsson, Christian (2009). *Fronesis och den mänskliga tillvaron*. En läsning av Bok VI i Aristoteles. *Nikomachiska etik*. Vad är praktisk kunskap? Jonna Bornemark & Fredrik Svenaeus (red.). Södertörns högskolan: Huddinge.

Prensky, M. (2010). *Teaching digital natives. Partnering for real learning*. Kalifornien, USA: SAGE Publications Inc.

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan lpfö18*. Stockholm: Skolverket.

Skolinspektionen, (2018). (SKOLFS 2018:50). Statens Skolverkets föfattningssamling. Skolverket: den 3 september 2018, ISSN 1102–1950.

Säljö, Roger. (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om läroprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsed*. Stockholm.

Wedin, Åsa (2017). *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*. Lund: Studentlitteratur.

Åsén Nordström, Elisabeth. (2020). *Verksamhets- och kompetensutveckling genom kollegialt lärande. Vad säger forskningen om svensk förskola?* Gunnar Åsén(red.) Stockholm: Liber AB.

Webbsidor:

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2020). *Tillgängliga lärmiljöer*.
<https://www.spsm.se/stod/tillganglighet-delaktighet-och-inkludering/> [2020-12-20]

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2020) *Digitalt lärande*.
<https://www.spsm.se/stod/specialpedagogiskt-stod/digitalt-larande/> [2020-12-20]

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018) *Digitalt kompetens*.
<https://www.spsm.se/kurser--aktiviteter/nyheter/nyheter/stark-den-digitala-kompetensen/>[2020-12-20]

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2020) *Låt barnen själva bli producenter*.
<https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden/digitalisering/forskolan#h-Latbarnensjalvabliproducenter> [2020-12-20]